

~~1133 11~~

5-2

A. MEJSNER

■ **KYL SALYP ÇER**
çarandyrarъ

GBI-п Ojrot
19 * Ojrot-

bölygi

Tura * 35 ç.

Алт.

3-408a

A. MEJSNER

КУЛ САЛЫР ÇЕР ÇАРАНДЪРАРЬ

ночо. 37

Tarsamaev F.
пер. көсырген

GBI-n Ojrot

вёлыги

19 * Ojrot-

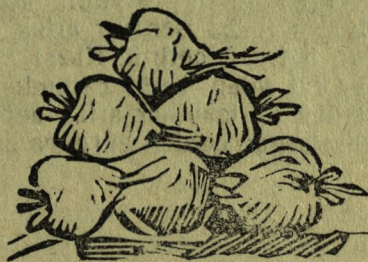
Tura * 35 ç.

KIRE SÖS

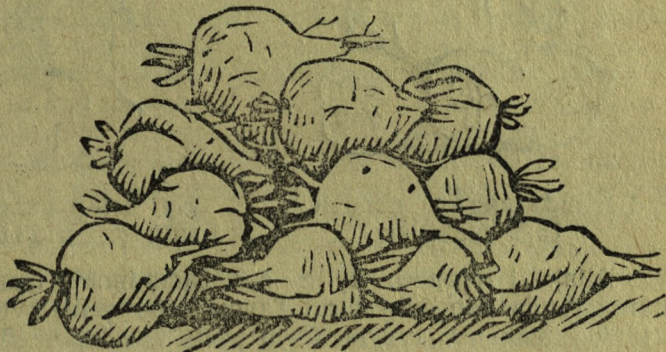
Kıradañ aş tyzumin tıñdır, astam көр alar kereginde, partijala sovet başkaruñd turguskan çövi, agronom texnikazın tıñda tuzaıanır kьska өjide көrymçily işter өtkyrip alar ucurlu edip çat.

Kolxoztorд vol'şevik vudyly ederiniñ' kolxozсылardıñ argalu kul'turnıj, sotsialist çeriniñ işçileri eder lozungı vudireri, munadı arı çerden astam көр alar kereginde tartızuunı tıñır çat. Ojrot oblastıñ kolxozсылar voıynıñ çyrumindegi cener өtkyrgen işte cıñdık işle, agrominimudı çakıñ tutadı çok өtkyrgeni, astamdı

1. Çarandırbagan çer
250 tsenter
berip çat

2. Bir gektar
çerge 5 tsent-
ner kyl salır
çarandırganda svek-
la tyzumi.
274 tsenter
volır çat

çaan edip turganın doxod ylezerde çart cener vilip aldı. Munadı arı çurt xozjajstvonıñ salır turgan çyzın kul'turalardıñ tyzumin көптөdөrgө çilbirker, tartıır çat. Bistiñ çeribistiñ aş salır turgan çalañdarıvıstıñ astamın көр alarınıñ bir ucurlu keregi, çerdi kulle çanırtır çarandırar volır çat.

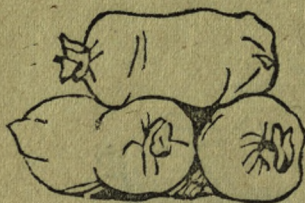
Çerge kyl salır, çerden kandıjla sel'sko-xozjajstvenıñ kul'turalarıñ, aşı, onondo ösközın astamdu eder kereginde çaan tuzalı volır turganın, ojrot oblastıñ tış çanında öske çerlerde kolxozсылarga. sovxoxtorgo, kol kycile çatkandarga ozodoñ vere çat volır çat.

Ojrot oblasta, çerdi kulle çarandırar ezini, çanı çuukta vilip alğan kereginde, kyl le çer çarandırarınıñ izi toolu la çalañdarda edip çat.

Neckelerdin көр toolu kyldi муньң алдында кереке водовой оның ucurlun билеј, çer çarandьrarda tuzalanvaj orogo тэгур туратан vol-gondor. Bajlardьң ковь, olordьң agenturalarьla vistin çer vajьm se-mis, teginde astam aьp турган çer emej деп çajьp турган сөстөри, partijaьңla vaьkaraудьң astam көр аларьңьң çakaruzьna karьu çetirip ajtkanь volьp çat.

Ojrot-Tura ajmagьньң Byryly kolhozьndağь kazь kolhozьclar-dьң kartoška oтыrğьzar çalandaғын kulle çarandьrganь tyzымdi 30 prots. verdi. Ojrot-Tura ajmagьnda, kьзыl Özөktө, bir ga çerге 7 tseпtner kyl salala, kyile çarandьrbagan çerden алган aььтьң toзынaн көрө 59 tseпtner artьk aldьlar.

Ojrottьң zoonal'ньj stantsijaьnda kulle çarandьpьp өнөtiп ce-nemel edip өtkyrgeп izineп көryнди: svekle, kulle çarandьrbagan kraga көрө tyzымин 22 tseпtner artьk verdi. Kyl, ancadala өлөп salган çerге тьң volьзып çetirdi. Kьзыl kleverdin өskөп екinci çь-льнда 7 tseпtner kyl saьp, çerин çarandьrgan. Onoң ulam astamь kyl salbagan çerden 51 tseпtner artьk verdi. Öskөrtө aьtsavьs, kyl' salган çer, kyl'saibagan çerden eki anca artьk astam bergeni көrynet.

Çarandьrbagan çerden
15,5 tseпtner

Kyl saьp çarandьrgan çerden
sula tyzыми 23 tseпt. volьp çat,

Altajskij rajondo, kulle çer çarandьrарь tamkь salar ulustьa çalandaғында көр өdir турь. Tamkь salar çerdi kyl'le çarandьrdиң çьldьңla tamkьньң tyzыми 30-40 prots. kozьpьp vradar volьp çat.

Bu еrө ajdьpьp көrgьzilgeп, kulle çer çarandьrарь сенemel өt-kyrgeп iьter, vistin oblazьbьstаğь saьp турган çurt hozjajstvodoğь kul'turalardьң tyzымин көртөdir алар iziviske kyl' çaan tuzazьп çeti-geriniң çartьп көrgьzip, çerle belizeri uјatu neme деп ajdьp турган mekezine, çerге kyl saьp çerdi çaпьrtar plандь pydyrur, artьғып-ca vьdyrer деп vol'ševistskij karuzь volor керек. Kolhoz çurtьnda kyl' çуур керекti көртөп kancala krely көр çуур аларьп тургузьp сьдаар volьp çat. Kolhozьclardьң birikkeп kycи le olordьң texniceskij çep-selderi azra, kulle çerdi çarandьpьp, çurt hozjajstvоньң çузып kul'turalарьп tyzымды ederge çenilde tyrgende volьp çat.

Kyl le çerdi çarandьrарь çaan ucurlu neme volьp çat. Oньң kereginde kyldi kanajda tudарьп, severlerin, oнь veleter çerге sa-lарьп bilip аларь kьjalta çoktoң volьp çat. Oньң kereginde мьнаң арь ajtkan керектерdi çart көryп алалдар.

Kyl-le çañrtarǵıńnıń kerektyy

Өзүр турған неме тыу неме воһр çат. Оның өзіміне керек-ты неме кунниң соғь, тырағына кей, сылу, суу оның өскө курсак воһр турған минералдар. Çerge өзөр, кизиге керекты selxozkulturalar-ga tutagь çок өзөрине мьндьй химическij немелер кerek: kislород водород, ugлерод, азот, фосфор, калий, темір, kaltsij sera оның өскө немелер.

Аçару: Кандьй la химическij elementердиң вудымин аду —aldынаң çазар көрзөбіс, темдектер ајтса калий, воһнда ару la воһь темірдиң, çестің—соғылар ғынаар вудымин tudыньр çат. Azotlo kislород бу la бистің тыньр турған газ кей воһр çат. Кандьйла өзүмдер воһна кerekty бу ајдылған немелерди, кейди, өскө химическij немелерle козо алыстра воһна курсак ci-lap tartьр çат. Ol алған кейдиң воһна кандьй кerekty нeme-ziin ајрыр алала, сығарғанда артына матимала газ емес, тустар болор. Темдектер ајтса бу la бистің сығарғанда тuzаланьр кыр-saka козыр та турған stolовьй tys eki химическij elementeд металдың—натриязь la xлор-газ воһр çат. Xлор ару воһь, герман сыузында тuzаланған—kizi тумалаар кей воһр çат. Çe оны на-тријага бириктирзе stolовьй tus воһр барар. Темдектезе kal'tsija la бириктирген xлордың çакшы извест' volo берер. Kislород lo би-риктирген çes kupарos болор. Çe sanitnalet деп çes kasan ајака курсакты урала узак өјигө тургузыр салала çize, kizi kоron çige-ndij өлөрдө. Neniң ucун deze çes kislород lo алызыр, korонго туңей—çestiң kupорозь воһр калар. Çe çes ару болор болзо, kizee çamaн болор нemezi çок. Kalij деп кылде алыстра фосфор оның өскө тустар бар воһр çат.

Kislород la ugлеродты кандьй la çердең өзүр турған нeme кейдең çалырағында көскө көрүнес оосторло тыньр, kislородla ugлероды алыр çат. Оның өскө өре ајтқан tus ајлу, suda калылыр калған, немелерди çердиң сығыла козо тазылыла tartьр çат. Kezik во-вовьй өзүмдер темдектер ајтса (kleвер la ljutserna) оның kizi көзи-не көрүнес тыу клубен'ковьй бактерия деп нeme, olордын тазылы-на çава коштој çуртар çадьр, азот деп кейди воһлорына көр tartьр алғанда бу ајдылған өзүмдер оның улам тазылына ol бактерия азра азотты tartьрыр çат. Оның өскө артына Өзүмдер, азот, азотистьй во-һр калылыр калғанда өзүм оны сыкла козо çердең тазылыла tartьр çат, Çe çердең алыр турған сыныс la ol емес оның өскө өзүмге курсак çем воһр турған немелер фосфор, kaltsij, калия оның өс-

kөлөрін зердин кыргыздагы сызып суур өзүмге чарар турган мена-
ралдар өзүнүн чакшы волонна вагыр чат. Кандыла зерде өзүнүн
тузүмү чакшы волзо, ондо ол онды менаралдар көр зер деп аждар.

Аждарда, ол онды зерге узері чырандыгыр удобреніе өткүрге,
оның зердин өзүмге керекту немелери там көптөр, өскүрген өзүм-
дер зерден алар курсагың четkilince алыр тузүмү көр волыр биске
азтамды көр берер. Кей деген немениң аста кемі чок. Ол астар
деп вис кунукавай чадывыс. Зерди деже алдында көргүзілген зер ча-
пыртар тустарла кейле чыпыртар емес. казы зерлерде өзүмге керекту
кезик немелери бар, кезиги чок волыр чат. Оның керегинде зер астам
вервей чат. Көстөр ајтса: кылмек зерди азот ло чыпыртар керек, чала
кара торакту дегедіј зерге калиј ла фосфор керек, бистің алтај зерине
андала кара кырең балкашту выктерде, суу чакалај зерлерге фосфор
кереги сенемел іш азра көрінді.

Өткүрген сененел' іштең, бистің зерибиске чыпыргарга кандыј не-
ме керексиніп турганың (автор вољның изінең көргүзіп беріп чат)

Salgan аштың ады	1 га зерге салган удобреніелердин тоозы		
	Фосфор	Калиј	Азот
Turneps (тузылдар выдер аш)	292,8 ts. аш берген	142,7 ts. аш берген	192,1 ts. аш берген

Зе мунан көргөнбисте, turneps деп өзүминин тузүмин көптө-
дөрине фосфор syreen тузалу волыр чат. Зе оо коштој азотныј ла калиј-
ныј удобреніе vazada тузаның ас берген емес. Аждарда вис зерибис-
ти кыл ле чарандыгала тузүмді, чарандыргарган зерге көрө 2—3 катар
көр тузүмдү едір алдывыс. Зерге кыл колыр вис зердин өзүмге че-
димдуун, оның чыпыста калијның емес зе фосфорның кистотаның калиј-
дан аста волзо тыңдыр узері калијдың известін козыр турывыс. Зерде
өзүмге керекту немелердин чедими көр волыр турганың калиј волыр
чат. Оноң өскө кылде өзүмге керектуу неме көптө емес волзо, магниј,
zelezo, сапыс ошондо өскө өзүмге керекту немелер бар волыр чат.
Кылде кандыј керекту неме онко ла агаштарда өзүмдерде туней
емес волыр чат. Бір санак каяң одың, емезе бир санак саламның
кылінең вис өзүмге керекту немени көр алыр чадывыс.

Сененел апыса кылдин еркиндү кыси кандыј немедө волыр чат-
каның көрөлдөр.

Кылди кандыј немеден алган	100 kilogramm кылде, тыңса вашка' укту неме бар.		
	Калиј	фосфор кисто- рот	ceret
Карагајдан, тыт, сиві-мөс, чојгон	6	3	35
кајың одылаң	8,66	3,39	36,25
Sula саламылаң	16,06-21,02	2,8 6-4	4,89-8,61
арва саламылаң	10,76 13-34	5,57-6,24	6,4-8
рундај саламылаң	9,42-17,46	3,37-8,85	3,53-7,40

Ajdarda bis çerge kyl salıp, çaпысла kalij salıp turgan emes, oo yzeri fosfor lo kaltsij dep çer çarandьrар nemelerdi onondo ösközin salıp çadьrьs. Kul, yutken kalij ionit, baza kainit tustarьnаң kalьnda volzo artьk volor. Neniң ucun deze, çerden воьь yutken kalij, ionit, kainit tustarda ашка koron bolor (xlор) tustar var. Xlorдь çerden çok eder tegezin kyskyde çerge silvinitla kainit salza, çogolor. Salgan аш vazada çараньр astamdu vuder. Baalu koju tustardьn ordьna çaanatajьn kyl çerge salıp astamдь bis kalij tus salganьnаң көр аларьs. Ancadala çавьstaj сыktu çerlerden kyldegen çerde salgan аш, kurtka aldьrtraj syren çараньр кадьк vuder. Kartop аш, kroхmalь көр воььр, кьзына çадарьна век воььр vuder. Кьзы klever deze, kyldegen çerde altь көнөк ozo keziler argalu воььр çat. Bistin çerge spojto ашть erte вьштьрьр аларь tuzalu воььр çat. Kortop öskyrer, оның tyzumiң çарандьrарь bistin SSRS-ның Evropa talazьna 1—4 tsentner verip turganьnаң көрө tyndeze, bistin çerde kyl le çарандьrар çerden ga tozьna 7,4 tsentner artьktu tyzum воььр çat.

1. Kyl salıp çарандьrаран çerden kortop tyzumi 109 tsentner

2. 7 tsentner kyl salgan çerden kortop tyzumi 163 tsentner воььр çat.

Bu көstөp айткан toolor сенемел edip-çerge канча сыл иштеp көрөлө сындалткан. Bu mundьj kizi алар astam, tegin сасыьр turgan kylди tuzalanganьnаң воььр çat. (avtor izinen).

Aштьң адь	1 ts. kylge ашт. ң көзылгань.	аçату
кьзы klever	7,7	Купет çerde.
sveklo.	4,0	Мајма суу çаказь çалаңьnda.
kartop.	7,4	

Aş, vaza kandьjla özüm, çerden воjьнъң vuderine аьр çat. Çerden оууr воjьна керекty nemeler аьр çat. Bu төмөн аjткан тав-
лиһса биске оньң усурьн çatар çat.

Kilogrammdar vodozo, бир га çerden аш өзүми мьндьј tustar оьр çat.

Aş adь	orto toole ga çerdiң tyzumi	azot	fosfor	kalij
Budaj, arьs, arьva, su- la çadagan.	10,3	32,7	14,5	31,9
kartop.	106,0	61,5	23,3	100,7
kydeli.	5,0	60,0	15,5	38,0
kendir	7,9	128,0	37,9	75,0
mal azrar tazьldar vuder ahtar.	221,0	66,3	22,1	110,0
maala azь	200,0	200,0	33,2	150,0
maxorka.	10,0	56,6	19,1	92,4

Мьнан көргөндө вашка вашка аш ас воьр vudur, turgandar çerden çyzyn çууr tustardь көр аьр, çerdi eskirtip koomojьtdьр çat. Ajdar-
da çeribiste özümge керекty nemezi var edip çара кадьраьна çerге tuztar salar керек воьр çat. Kyl vьk çerde, ancadala suulu sas çerге çarap çat.

Bis çerdi kyl udovreniele syreen çarandьrьr mal çiiр çyzyn-çу-
yr өлөң өskyrip çadьs. Vьk çerlerde өлөң өзimin astamdu ederineң
vaška, vovovьj өлөң, vaza maldьң syren тьң çiiр amtandu өлөндөriң
өskyrip çat. Oo koštoj vьkte çaman өлөңdi kьvьs, kьjgak onoңdo
өskө mal çibes өлөндөrdi çogoltor. Onьj neme bistin mal azrar
turgan çerге syreen çaramçьlu воьр çat.

Onoң vaška aštь keskeniң kininde, krada artkan salamdь
onoңdo өskө keregi çok өлөңdi, kyl oјto tus keberine çetire өskө-
lөndirip çat. Oo yzeri çerdiң aška çaravas korondu kьskьl nemele-
riң çok edip, bu onco çerden өзөг malga, kizee, керекty aštarga
çaramьktu воьр çat. Çerdi kyldegeniң kiјninde, kyl çanьsla çьlga
voivoj çat. Kyl çьldьң çьlga воjьнъң kyçin emešteң verip 3—4
çьldьң turkьnьna tuzazьn verip çat. Çanьs çerdi çьl saјьn kyldeze,
çьldьң çьlna aštьn astamьn çarandьrьr turar.

II. Çerdi kyldeeriniң normazь.

Çerdi çarandьrар kyldiң kyçi, kyldin sortьnaң volor, ol emeze
çerge kaңcala көр salganьnaң volor. Kyldi tuzalanar kereginde,
mьndьj neme biler керек. Kyldi kraa salganca çaңtьrьga suuga çi-
vitpej salkьnга soktьrvaj tudar керек. Kyldeer çer, vьktiң, onoң
vaška kynet, kynet kölötki çandarьnъң kazat çerleri volzo, kyldi
kөр-salbazada kem çok. Senemel aajьnca aјtsa; 3 tsentner sula sa-
lamь керек. Kaјьң 7,5 tsentner kyli, бир га çerге salgazьn norma-

zъ çuuktaj verer. Byk çerlerge, arka çerlerge kyldin normazыn 25%^o көр salar kerek. Kara товракту, kyl salbagan, kumak sas çerlerdi kylder normаны, 30 tsentnerge de четирer (bu normalar: тыт, карагај, сibi, çejгөн, мөш агаштарынън kyline normalagan). Оноң көргөндө 2—3 kатар алдындагызынаң көр volьp çat Kyldi çerге salar işti өtkyrgende тындып nemeni kacanda unduvas kerek, suga, çanмыга çyndырган kyl, çerге kalij verer kyci koомoj volor. Оноң вашка, kyl kra өјине çerге çatкан çerinde de kraга четиргенcede салкыга sokтырvas ucurlu. Казь çerlerde, çавыстaj, сыкту родzolistыј çerler var volzo, ондыј çerlerdi kulle oncoзынаң озо kylder kerek. Çurt hozjajstvoзынън kul'tura salar çerге kyldi salarы, ga çerine tsentnerle vodogon, vi vodolgon, (avtordың војнынън çenemel izinen).

Аштын аттары.	Kyldi salar kemі.		
	Salam kyl	Çalbraktu агаштын kyli	Byrly агаштын kyli
Maala азына	10	12	13
Kortoško	9	11	12
Korneplodta	10	12	13
Tazyldap byder аштарга	3	4	4,5
Vavy аштарына	5	6	7
Maхorka tamkы salar çerine	8	10	12
Kydeli	3,5	4	5
Kendir	6	8	10
Cыгы өјінде byk çerде	10	12	14
Izvytosnyj	12	15	18

Bu çerге salgan udovrenielерdi çenemel işterle өtkyrip көргөндө, peckenin kajың одынаң алган 6—7 tsentner kyldi çerге салганда, vaza војнынън doza kyci var volьp, өзүмнің çaranьp өзөrine çaan volьş edip, tyzumin көптөдip çat.

Bu kerekти çartaltaryна kara өнды byk çerге işter өtkyrgeninen көргүзip verejn

(Avtordың војнынън izinen)

Kul'turalardың adы	kyl çok krölar-daң аш алгань	ga çerге tsentnerlegen norma				Açaru
		4 ts.	5 ts.	6 ts.	7 ts.	
		Ga çerдин tsentner astamь				
2-ci сыдың кызы kleveri	40	61.2	—	81	94	Kynet çer
Svekla	250.08	—	273,2	—	—	Majma suu çakazynda.
Kartop	109,6	—	—	131,67	162,3	

Açaru: Bu kyl çerge salylar tuzunda arutap elgep salgan volgon. Ony kereginde tegin salyp turgan-arutavagan kyl'den dozazyn 20 protsen. dep vadoor kerek. Saldanyň ordyna kartosko otýrgyzar çerge kyl'diň normazy 15—20 prots. çavzadyp salar ucurlu. Zol'nyj udovrenije, voýnda özümge kor çetirgedij nemezi çok volgon kereginde, dozazyn 1—2 ts. ajgryta salala çarandyrga' çaraar. Çe ol ondy çer çarandyrgy işteer işti ozo voýnyň hozjajstvoznda cenemel işter ötkyrip köröpal ar kerek. Onoñ vaška kyldi ajtkan tablitsadañ çerge azra salar volzo, çer kýtýštala verer, Çe ondo tyñ korkor neme çok. Ony tırmuşıla oodo tırmap salar.

III Kyldeer öji le, ony çerge tereñ salar kemi

Kazat, baza cık kör tyzer çerlerge kyldi salza, ol kacanda tynej çatpas. Ondy kazat çerlerdi kyl le çarandyrgy—kyl salza, kazyla bezon metrдың vaznda ustygi kыrlarına kyldi 5 prots. artık kyl'deer ucurlu volyp çat. Ajdarda ol andy kazat çerge salgan kul'tura tekşi tynej volyp butrej, ald çalyndagь ucunda çakşь da volor. Kyl'di çerge cackanda syreen tozьndaыp, onoñ ulam çerge kyl'di tyр tynej salarына kyc volyp çat. Onyñ kereginde tovrakla aлыştыp alar kerek. Onyñ kereginde kyl'di tovrak la teñdep aлыştыp alar kyl çerge tekşi çajylyzn dep saldanyñ çer ahtarar otvalkazyñ ajgryijele, çerdi tyр tynej kletkelerge volyp alar kerek. Kletkelerdi etse bir ga çerde 20 kletka eder, bir kletkazy 500 kvadrat volor.

Bir ga çerdi kyl'deeri 10 tsentner kyl volor, ajdarda bir kletkege $\frac{1}{2}$ tsentner kyl kerek. Şak munajda işteze çerge kyl tynej salynar. Ondy çerge salgan yren de tekşi çakşь byder, kandy la kerekty çerden alar çedim-kursagь çetkil volor. Çaskьda yrender arba, sula la texniceskij kul'turalar salar çerlerdi aşь cacar aldьnda 10-15 konok ozo do kyl'deze kem çok. Çe kyldi çerge ertentura kol lo cacar kerek. Cackan la kijninde eecij tereñin 15 sm. çetre saldala surer kerek. Eki katap syryp aşь salar çerge kyl'di ekinci katap syrerde cacar kerek. Kyldi cacar çerine ekelele cogyp salala uzak çatıvas kerek. Kылge çanmь tyşse, aşь kerekty kalij degen tuzь çogolor, ol emeze salkьnla aparar. Kartop otыrgyzar çerge kyldi kartoplo kozodo çajza kem çok. Onoñ tuzadan vaška çamanь çok.

Maala azьn salar çerge kyldi salza ekinci katap syrer tuzunda salar. Ol emeze vaştapкь syrgeninіñ kijninde kyldi cacala, tırmuşıla tartyp ijer.

Byk çerlerdi kyskyde ol emeze çaskьda kylder çat. Çaskьda kyldeze, çastyñ orto voýnda çer kurgap la kelze kylder. Kyskyde deze, olöndi vukteñ kezip çuup la alza kylder. Kылdeer aldьnda çerdi temir tırmuşıla kararganca tırmadar. Onojdo tırmarына kra tıрмаар tırmuşь çaraar. çerdi kararta tırmuşıtap alala kyldi tynej edip cacala; tırmuşıla 4 çol edip baza tıрмаар. Klever cackan çerge klever özөр tuştala cacsа kem çok. Kyldiñ özümge kerekty tusçedimi cыk-suuga kajыp, çerge ödup çat. Onoñ olөң voýьna kerekty nemeni çeñil aыp çat.

Çarandьrgan çerde kortop-
тың өзүмі

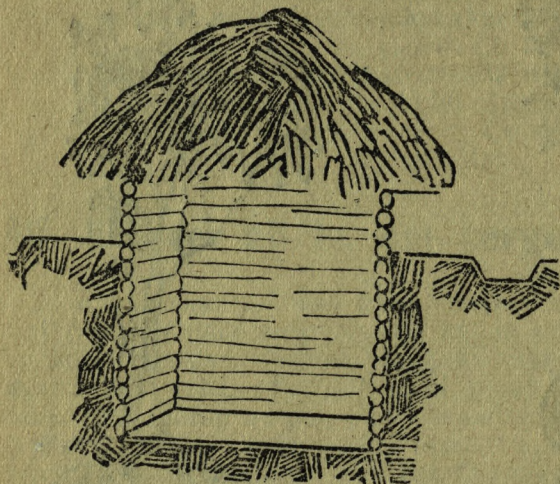

Çarандьрбаган çerde kor-
топтың өзүмі

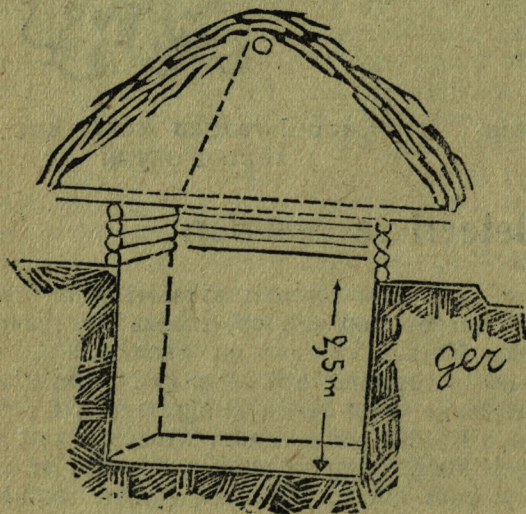
Kyldi beleteeri le северleri

Emdigi өjide kolxoztor, sovxoztor ononдо өskөлери kyldi та-
тар турганьн токтодьр, kyldi kiceep көр веleter, oncoзь онь тuzala-
ньр, kacanda таштавас керек. Казь la өртөгөн бир canак одьн, ол
емеze бир canак salam 20-40 килограмм kыл берip çat. Onoд ulam
бир өрөкө çurt, ças kompanijazьна çetre канca килограмм kыл веle-
ter аларьн cotoр to аларьвьс. Kyldin çer çarандьрар тuzазьн çart vi-
lip, tsentner kыл çuur bergen kizige premija берерin көстөр алар ке-
рек. Kolxozto sovxozto kыл çuur kizi tudup salza, çaman volvos.
Kыл çuur тушта çaldь көpsinip кьсканвас керек. Kыл çуушта
suuga çundurган kыл koomoj voloгьн, калиj деп өзүм-
ге керекty nemezi çьльja берерin, çаньс la çeret udovrenie volьр,
fosfor lo kaltsij artьр kalarьн undivas керек. Onьд kereginde kыл
çuur çerди çакшь çerden сьгарар ucurlu. Ol çerde kyldi çaska çetre
çuur çadar. Kыл çadar çer кандьjja çut, salkьн kynderge alдытпас
бек volor керек. Kыл çadar çerlerди ederi çaan kyci çok kыл салар-
çuur çerди çerdende kazьр аларга кем çok çараар. Oronь etse бек
сарь valkaшту çerden, oo канca çaan kыл салатаньн cotoр сьгарар
альр, казар керек. Oro kaskазьн oo канca kыл kilerin vodop аларьн

ву мундъј көргюзиле тuzаланар. (Bir kubiceskij metr orogo 4-6.5 tsentner kyl kiret) Oro edip turgan çeri coñ emes кyyrek bolzo, ськ өtkyrbegedij edip, balkaştө cejele şubap salar kerek. Bu işti өtkyrip ederine turguskan sxemañ көryger.

İcin кьртаp salgan
Sxema

İcin кьртавагаñ
Sxema

Ol казыр алган оронь ајландра суу агар çer çазар salar ucurlu. Ороньд çапында çаскьда, кыскыде de bolzo, суу çууктапса kerek. Кылди өтөкө козорго çууза кем çок болор. Çe кылди çуур алала өтөкө козыр, çакшыла vulgar алыстыгыр иjer kerek. Кылди өтөкө кошо сого çапыс çерге төкрөс kerek. Оноң улам өзымге kerekty nemeleri тyнеј çарылвај, аш тyнеј өспөс, тyнеј выспрај çуртка астамьн көр бервеј çат. Улусть көрзө peккенең кылди алганла војьнса kostuga арагыр төклеjt. Оноң улам өртте болорьнан magat çок. Ајдарда кылди төгөрдө болзо orogo çуурда болзо бир eкi кын соодьр алар ucurlu.

lu. Онь соодор керегинде аңлы темір кайраак, тас емеже оңондо өскө кыяс неме тудуп çат. Кыл'ди соодордо суу ургага çарава. Казь ла çурта кылди кургак тудар керегинде аңлы кайрактар тудар керек кылди çуур турар тизунда аңадала өрт ськазьн çенizer неме велетер алар керек. Вазь кыл'ди арагьр урган тоозьна, çакшь соогонво деп көрөп турар керек. Кургак çерде çаткан кыл көр çьлдарга воьрьнън өзүмге керекты немезин сьгарваь çадар.

Ucunda ajdar sözi

Sotsialisticskij kra salar çalandardь tyzymdy ederine zol'nyj udovrenija bistin oblasta syreen çaan ucurlu volьp turь. Ajdarda bu işti ötkyreteni AZO-lordьn eң vaštarkь ucurlu izi volьp çat. Bis vula bistin bir өrөкө ajldьn bir çьlga өrtөp сьгара таštap турганьн сотор көрөт volзовьс 800 kg. çedip çat Orto toolo ol төгүр турган кылдинь өзүмге керекты немезин сотор көрөт volзовьс оньн ичинде 12 prots. kalija 4 prots. fosfor volьp çat, оньн аажьнса көргөнисте казь ла kolhozьс керексиньвезиле, 96 kg. sil'vinita la 22 kg. superfasfata төгip çat. Munan arь bis ol азьлгь кылди керексиньвegen аажьнса çadarga çaravas. Bistin çalandarьвьска кыл'динь çaan ucurlun bastra albata (gazet, radio onondo өскө eple) bilditer керек.

Ajdarda казь ла kolhoztordo „Bastra ськан кылди çуур алар!“-деп „Казь ла kg. кыл bistin sotsialisticskij çalandarьвьска аш tyzymin көптөдерине вагьн!“-деп lozungtar сьгарар керек. SSRS ичинде көр раьондордо komsomol organizatsijalarь кыл çуур роход иш çарлар өtkyrip çat. Bu тындьн көрүмçилу çaan ucurlu işti bistin oьrot oblasta аьмактардьн komsomol organizatsijalarь актив, bastra çondь воьрна çава тагьр алала кыл изи ucun işti ulaltьр өtkyрer керек. Bistin sotsialisticskij çalandarьвьстьн tyzymin көптөдip çарандьрьр аларга vol'ševik samokritikazьн тындьлдар. Çalandarьвьстьн аш tyzymin zol'nyj udovrenieie көптөдip çарандьрьр алалдар.

BAZALЬKTAR

Kire sös	3
Kyl-le çaңытағынд керекty	5
Çerdi kyldariniң nomazь	8
Kyldaer øji le onь çerge tereң salar kemi	10
Kyldi veleteeri le severleri	11
Ucunda ajdar sözi	13

1343

Ц. 1985.
АКТ № 198

Ответ. редактор Аргоков Н. Н.

Тех. редактор Шабурков А. Г.

Сдано в производство 17 февраля 1935 г.

Подписано к печати 23 февраля 1935 г.

Печатных знаков в 1 п. л. 40000

Наряд № 161

Тираж 1000 экз.

Объем 1 $\frac{1}{2}$ п. л.

Облито 1189

г. Ойрот-Тура, типография им. Клары Цеткин. Филиал ОГНЗ'а.

Ц 7416

Алт.

3-40

Ваазь 20 акса.

А. Мейснер
ЗОЛЬНОЕ УДОБРЕНИЕ

перевел на ойротский язык
Ф. Тарсамаев.